

Adamlar nämüçin pal atdyrýar?

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Adamlar nämüçin pal atdyrýar? ADAMLAR NÄMÜÇIN PAL ATDYRÝAR?

● (Palyň münlerçe ýyllyk taryhy bar...)

“Pala ynanma palsyzam galma” diýem meşhur aýtgý bardyr. Çünki pal gelejegiň gowy ýa-da erbet zatlaryndan, esasanam heniz näbelli zatlardan habar berýär, habar berýän zatlary-da kiçigirim zatlara däl, başga hiç bir ýerde hiç kimden eşdip bilmejek zatlaryňyzdan habar berýär. Ýagdaý şeýle bolansoň, adam pahyr nädip palsyza galsyn?!. Ynanyp ynanmaýanlygy esasy mesele däl, esasy mesele – palyň durmuş we adam bilen gatnaşygy.

Tanyml kompozitor Jem Adrian bir çykyşynda bu gatnaşygy ussatlyk bilen gürrüň berýär. Üstesine olam birmahallar pal atýan eken, onuň gürrüňini agramly edýän ýeri-de şudur. Aslynda ol näme edýändigini we nämüçin edýändigini, işini edýärkä üns bermeli zatlary gowy bilýän sungat adamsy. Ol: – *Aslynda, pal atmak täsin zat – diýip sözüne başlaýar. – Garşyňdaky oturan adam bilen gepleşende, ony az-owlak tanap başlaýarsyň, durmuşda nämäniň ugrunda gezip ýörendigini aňsyryýarsyň we oňa özüni gowy duýar ýaly etmäge çalyşýarsyň. Pal diýmek, ine, şu – ony özüni gowy duýar ýaly etmek, güýç-energiýa bermäge çytraşmak...*

Pal atmazdan öň adamyň ýüregine, başdan geçirmelerine gulak salynýar, erbet bolany «gowulaşdyrmaga», adamda özüni «arkaýynlykda» ýaly duýgy döretmäge çalşylýar. Görüşüňiz ýaly, pal atdyrmaga gelen adamyň bolşuna görä pal atylýar, çem gelşine atylýan zat däl.

Söhbetimize Jem Adrian bilen dowam edeliň.

Demet Sagyroglý bilen tanşandan soň Adrianyň durmuşy özgerýär duruberýär, indi onuň serinde kompozitorlyk etmek hyýaly döreyär. Ýeri, ony palçylyga iteren sebäp nämedi? Bu soraga Adrianyň özi şeýle jogap berýär:

– *Stambuldadym. Elimde kör-köpük pulum ýokdy. Pul gazanmaga mejburdym. Oňarybilen bar işimem şu boldy.*[1]

Bir iş hökmünden pul gazanyp boljak girdeji çeşmesi hökmünde «palçylygy-da» sanawa goşalyň onda.

Adrianyň aýdýanlary durmuşyň tutuş akymyna yşarat edýär: ýaşayyşyň bizden alanlaryny iň bolmanda pal arkaly yzyna almak isleýäris, bu – «geçeni geçdi bileli, iň bolmanda gelejeginiz bir gowy bolsun» diýen pikirde ýöredýän hasabymyzdyr. A birden gelejegizem gowy däl bolsa näme? Onda biz öňünden taýýarlygymyzy görüp, şoňa görä özümizi alyp barjak bolýarys. Eýse, pala iteryän motiwasiýa şular ýaly däl-de nähili? Ýa-da şonça palçyny, olara jany-teni bilen ynanýan we hatda belli bir wagtlarda gapylaryny ýakýan millionlarça adamyň ruhy ahwalyny başga nähili düşündirip bileris? Adam pala ynanýar, çünki ynanmak isleýär. Ahyrynda ýalňyşjagyny bilip duranam bolsa, ynanç bir umytdyr. A umydy bolmasa?!.

■ **ALDANYLAN FIZIKA PROFESSORY**

Şonuň üçin baý ýa-da «meşhur» bolsaňyzam, palçylarda sizi görüp bilýäris. Has dogrusy, ähli bu aýratynlyklaryňyza garamazdan «aldawa düşürilip», ep-esli puluňyzy giderip bilersiňiz.

Gazet sahypalarynda iň soňky gezek Gazi uniwersitetiniň fizika professorynyň palçy tarapyndan aldawa düşürilendigini okapdyk. Habardan okaşsomyza görä, zenan professor internetde bir palçy bilen tanyşýar, çünki ol kyn ýagdaýa düşýär, çykalga gözleýär. Palçy hem öz gezeginde şol kyn ýagdaýlaryň sebäbi «jady» diýip düşündirýär we çaparlaryndan «dogalar» ugradýar. Professoryň aýtmagyna görä bu dogalar ilkibaşda peýda-da berýär we özüni gowy duýup başlaýar. Emma belli bir wagtdan soň ol palçyny ýitirýär, oňa iberen puly bolsa 100 müň liradan geçýär.

Oýlandyryjy gerek? Professor palça ýeňilipdi. A nämüçin?

Çünki, durmuş fizika ylmyndanam, professorlygyň muşakgatly we öwrümlü ýollaryndanam has çylşyrymly we agyr ýol.

Durmuş sizi çaşyrmasyň, durmuşyň öwrümlü ýollarynda ugruny ýitirenleriň ýoly köplenç palça çykýar. Üstesine pala alyp

barýan şol ýollar gadymy taryhyň çaňly yzларыny-da özünde saklaýar. Anyk taryhy çeşmeler bolmasa-da, palyň 4-5 müň ýyllyk geçmişiniň bardygyny bilýäris. Şeýle-de, pal tilsimleriniň akkadlar döwründe kemala gelendigi we has soňda Aziýanyň, Ortaýer deňziniň ýurtларыna ýaýrandygy aýdylýar. Şeýle-de size şol döwürlerde pal tilsimlerinde haýwanlaryň içki organларыnyň iň köp ulanylan zatlardygyny aýtsak, geň galarsyňyzmy? Şumerlerden bäri berjaý edilen bu tilsim bilen gurban edilen guzularyň içki organlary we hususanam onuň bagry, aşgazany, içegeleri öwrenilýär hem-de şolary ulanyp, gelejekden habar berilýän eken. Başga bir pal tilsimi bolsa, suwa belli bir mukdarda ýag döküp garyşdyransoň, emele gelen şekilleriň düşündirişine esaslanypdyr. Şeýle-de, gadymy Hytaýda (b.e.öňki 1765-1123-nji ýyllarda) haýwan süňklerini (esasanam pilçe süňküni) ulanyp pal atylandygyny bilýäris.

■ **MILLIONLARÇA ADAM PAL ATDYRMAGA DOWAM EDÝÄR**

Palyň taryhdaky ýeri, şek-şübhesiz, biziň günlerimizdäkiden has agramly bolupdyr. Mysal üçin, *«Hett jemgyýetinde we gadymy Rim döwründe pal jemgyýetçilik durmuşynyň we syýasy ulgamyň esasy taglymlarynyň biri bolupdyr. Häkimiýet strukturasyndan başlap, ekerançylykda hasylyň haçan ýygnaľjakdygy, ýa-da haýsydyr bir ýurt bilen uruşmak we ýaraşmak ýaly birnäçe wakada gelejekden habar berýändigine ynanylýan kişilerden ýardam hantama bolnupdyr.»*[2]

Şu we şuňa meňzeş ynançlara, gönükmelere taryhdaky ähli jemgyýetlerde diýen ýaly gabat gelip bolýar. Mysal üçin, yslandan öňki döwürde Käbedäki köpsanly butlardan Hubel wasanynyň (daşdan ýasalan hudaýyň ady -t.b.) önünde pal atdyrýan ekenler. Wasanyň ýanynda pal atdyrýanlaryň isleg-meýilllerine jogap berjek şekilde ýazgylar ýazylan ýedi ok bolupdyr. Kureýşliler pul, şejere, guýy gazma, oňsuksyzlygyň çözüdi ýaly başga-da meselelerde pal atdyrypdyrlar. Professor Adnan Demirjan aralarynda «pal okunyň pajy» diýilýän girdejilerden birnäçe kişiniň baýandygyny ýazýar. Olardan käbiriniň atlary şulardyr: Ebu Sufýan, Welid ibn Mugire... [3]

Yslam dininiň gelmegi bilen palyň gadagan edilendigini bilýäris. «Maide» süresinde “pal oklart” bilen baglanşykly aýat hem bar. Hususanam, pygamberimiziň (s.a.w) b barada aýdan sözleri-de paly oňlamaýar. Bu, başga dinlerde-de şeýle. Muňa garamazdan millionlarça adam şonça aldawça telim gezek aldanyň gelýänem bolsa, häzirem pal atdyrmaga dowam edýär. Çünki, durmuş we adam daşyndan göreniň ýaly däl, has çylşyrymly. Adam bolsa, gaýgy-gamlary, bökdençlikleri, meseleleri we çaknyşyklary bilen durmuşda ýol aljak bolýar.

Pal iň soňky çykalgamy? Adam pahyr, bolmanam, çäresiz galan çagy palça gidýär. Bir professor bolsaňyzzam bu ýagdaý üýtgemeyär. Şu nukdaýnazardan azyndan pal ýaly adama, onuň düýni we şu günü bilen bile düşünmek gerek. Kakylmaly gapy palçynyň gapysy däl-de, adama düşünmäge gönükdirilen barça gapylardyr. Ýalňyşyanmy ýa?

Aýdyn TONGA.

Odatv.com

[1]<https://www.birgun.net/haber/cem-adrian-fazil-say-dan-once-etiler-de-fal-bakiyordum-129326>

[2]<https://islamansiklopedisi.org.tr/fal>

[3]Prof. Adnan Demirjan, Hz. Pygamberiň (s.a.w) döwründe guramaçylykly gurluşyň kemala gelmegi. Edebi makalalar